

nekaj postaj iz Srednje Evrope (med njimi štiri naše), kar je v francoski literaturi dosti redko, saj se francoski avtorji v splošnem kaj malo menijo za izsledke drugih. Namen avtorjevega dela je analizirati in razjasniti mehanizem razvoja kamenih kultur. Najprej nastanek mlajšega paleolitika ali leptolitika, kakor ga on imenuje, in dalje razvoj od stopnje do stopnje. V smislu svoje hipoteze meni, da je mlajši paleolitik rezultat počasnega razvoja kamenih oblik in imenuje to »polimorphisme de base«. Cel proces leptolitizacije deli v dva dela. Prva faza (synthéotype indifférencié) je nastajanje in uveljavljanje novih tipov orodja. V drugi fazi (synthéotype différencié) pa se prej enotna industrija že loči v več samostojnih skupin, ki se razvijajo naprej sicer vzporedno, toda neodvisno druga od druge. Če smo avtorju pri tipologiji še očitali, da ni upošteval geografske lege, mu moramo priznati, da je v tem pogledu pri kulturnem razvoju storil velik korak naprej. Proces leptolitizacije deli namreč na več geografskih področij (atlantsko, mediteransko, orientsko, karpatsko in vzhodno evropsko), kjer se synthéotype razvija samostojno. To pomeni, da stoji na stališču poligenetskega kulturnega razvoja. Eden od važnih avtorjevih zaključkov je tudi, da se mlajše paleolitske kulture razvijajo na mestu le pod vplivom okolja, ne pa z vdiranjem elementov drugih kulturnih skupin.

Omenjenih načel seveda ni mogoče kar tako sprejeti. Vendar je pa v njegovih pogledih marsikaj, kar bodo bodoča raziskovanja lahko s pridom upoštevala.

M. Brodar

Šime Batović, *Stariji neolit u Dalmaciji*. Dissertationes 2, Zadar 1966, 248 strani, nemški povzetek, 3 sinhronične slike v tekstu, 80 tabel.

V predgovoru kaže avtor na širok problem, ki ga predstavlja starejši neolitik — impresso keramika. Pričujoče delo je bilo njegova doktorska disertacija. V uvodu podaja geografsko sliko Dalmacije z otoki, obravnava njene meje in karakteristike sosednjih področij na celini ter vezanost Dalmacije prek Jadranskega morja na Apeninski polotok. Izčrpen pregled raziskovanja prazgodovine na dalmatinskih tleh je predmet drugega poglavja, in sicer vse od zadnjih dveh desetletij preteklega stoletja pa do dne zaključka razprave. Vse obdobje do II. svetovne vojne je po njem še kot začetno obdobje raziskovanj; pri tem daje bistveni poudarek raziskovanju akad. prof. dr. G. Novaka na najdiščih otoka Hvara. Obdobje po II. svetovni vojni je čas načrtnih raziskovanj v okviru danih možnosti. Vsega je danes znanih v Dalmaciji 172 neolitskih najdišč, a sistematično so raziskovali žal le na šestih najdiščih. Zato imamo danes šele najosnovnejše elemente za nadaljnje delo. Neolitik v Dalmaciji razpada po današnjem stanju raziskovanj v tri glavne etape: starejši neolitik oziroma impresso ali smilčićka kulturna skupina; srednji neolitik ali danilska kulturna skupina; mlajši neolitik ali hvarska kulturna skupina. Sledovi najstarejšega neolitika v Dalmaciji so bili odkriti šele po II. svetovni vojni.

V tretjem poglavju govori avtor o sedmih danes znanih najdiščih starejšega neolitika. Največ gradiva in podatkov je dalo predvsem najdišče Smilčić. Najprej podaja historiat izkopavanj na tem najdišču, nato pa izčrpane stratigrafske podatke raziskanih kvadrantov (blokov). Debelina sloja s kulturnimi ostalinami se giblje med 35 do 330 cm od površine, različno po kvadrantih. Gradivo pripada starejšemu in srednjemu neolitiku. Naselji starejšega in srednjega neolitika se v nekaterih kvadrantih prekrivata. Obe fazi naselij sta ločeni med seboj, le v kvadrantih 42, 55, 56, 64 je z jarkom srednjeneolitskega naselja prebit sloj starega naselja vse do sterilnih tal (zdravica). V nekaterih kvadrantih pa je samostojno ugotovljeno naselje starejšega ali srednjega neolitika. Tako je najdišče Smilčić dalo podatke vertikalne in horizontalne stratigrafije. V odstavku o stratigrafiji podrobneje obravnava avtor vse razpoložljive stratigrafske podatke od kvadranta do kvadranta. V tem poglavju podaja tudi pregled štirih stopenj danilske kulture; pri tem razdeli tretjo in četrto v podstopnji a in b. Za vsako od teh stopenj danilske kulture navaja karakteristično gradivo. Po gradivu sta prvi dve stopnji znatno slabše zastopani kot zadnji dve. Za četrto mu analiza gradiva kaže, da je mlajša od danes znanih faz na najdišču Danilo. Za to najdišče meni Š. Batović, da se še ne da dokazati kontinuirano življenje

med starejšim in srednjim neolitikom. Podaja značilno gradivo danilske kulture naselja v Smilčiču, toda zaenkrat ga, žal, še podaja brez ilustracij. Iz podanih stratigrafskih podatkov je razvidno, da stratigrafija ni tako zanesljiva, kot bi želeli. Posamezne raziskane površine in njene plasti vključuje v svoje postavljene stopnje danilske kulture, žal, zopet brez ustreznih ilustracij. Res je, da naloga, ki si jo je zastavil, nima ambicije analizirati danilsko gradivo naselja v Smilčiču, ampak samo impresso kulturo; zato bi bilo morda bolje, da bi bile značilnosti posameznih stopenj danilske kulture obdelane posebej z ustreznim dokumentacijskim gradivom. Tak način bi dopuščal konfrontacijo mnenj.

V odstavku »Građevinska djelatnost i tragovi komunalnog uređjenja« avtor obravnava vse gradbeno arheološko gradivo. Sklepa, da je bilo naselje polkrožno razporejeno okoli potoka (izvor vode). Hiše so bile nadzemne in nevkopane, stene hiš pa po vsej verjetnosti neometane z glino. Najdena so bila ognjišča, jame za odpadke itd. Na najdišču v Smilčiču so sorazmerno redki kameni izdelki, prav tako je skop koščeni inventar. Za fazo starejšega neolitika v Smilčiču ugotavlja, da je po oblikah, tehnikah in motivih enako gradivo bilo najdeno v vseh globinah sloja s kulturnimi ostalinami. Zato meni, da je treba keramiko starejšega neolitika tega naselja opazovati kot enotno skupino. Dalje natančno obravnava tehniko izdelave keramike, oblike posod, ornamentalne tehnike in motive. Impresso motivi so vezani na tehnično grobe posode enostavnih oblik, geometrijski motivi pa na tehnično finejšo keramiko že diferenciranih oblik.

V odstavku »Pokopavanje pokojnika« je obdelano redko osteološko gradivo, najdeno na tem najdišču; gradivo pa ne izvira iz nekropole. V zvezi z najdenimi izoliranimi lobanjami ali posameznimi kostmi razpravlja o duhovnem življenju neolitskega človeka v Dalmaciji. Na podlagi materialnih ostankov in na podlagi položaja naselja samega posebej govori o ekonomiki v okviru naselja in o ekonomiki v starejšem neolitiku v Dalmaciji. Za najdiščem Smilčič govori dalje še o drugih najdiščih starejšega neolitika v Dalmaciji, ki imajo ugotovljeno samostojno plast impresso kulture ali pa so dala le posamične elemente, tako o najdišču v Ninu, pečini Škarin Samograd, Bribiru, Danilu Bitinju, Markovi špilji na otoku Hvaru in Pečini Gudnja pri Stonu na Pelješču. Nadalje obširno obravnava razmerje med navedenimi starejšeneolitskimi najdišči v Dalmaciji. V tem odstavku poleg drugega obširno prikazuje kameno industrijo in predvsem keramično gradivo ter meni, da je mogoče slutiti v impresso keramiki tri razvojne faze, od katerih je zlasti druga jasna. To svoje stališče sooči z mnenji drugih raziskovalcev dalmatinske impresso kulture. Obširno se dotakne problema odnosa med najdišči impresso kulture v Dalmaciji, na eni strani s severnim Jadranom in na drugi z najdišči v Hercegovini in Črni gori. Pri tem točno daje kronološko prioriteto zadnjih dveh področij.

V odstavku »Odnos prema Starčevo-Körös kompleksu« avtor obširno razpravlja o vseh impresso elementih v raznih starejšeneolitskih kulturah, do Ukrajine na eni strani in vsega Balkana na drugi (Grčijo obravnava samostojno), konfrontira razna mnenja in poudarja bistveno razliko impresso kompleksa v Dalmaciji in kompleksa barbotinske keramike. Tu je še vrsta drugih elementov, ki natančno ločujejo med seboj ta dva neolitska svetova, seveda z upoštevanjem razlik znotraj samega prostora, ki je zanj značilna keramika z barbotinskim okrasom. Dalje obravnava impresso elemente v vsej Grčiji, Italiji, Prednji Aziji. Obširneje se mudi pri italijanski impresso keramiki, nadalje pri obravnavi impresso keramike na Malti in v severni Afriki. Prihaja do sklepa, da so na vsem Mediteranu bile tri glavne grupacije impresso keramike: zahodna, srednja in vzhodna. Pod znakom vprašanja predpostavlja še četrto skupino na južnoruskem prostoru. Srednjemediterskem prostoru prištevava južno Italijo, obale Jadranskega in Jonskega morja, Tesalijo in Starčevo-Körös kompleks. Slednji območji prištevava k mediteranski grupi impresso keramike, kar se npr. ne sklada z mnenjem A. Benca. Starčevo-Körös kompleks ali bolje ves prostor, ki ga karakterizira barbotinska keramika (vštevši še Cris) ni mogoče prišteti k nobeni mediteranski skupini. Ta predstavlja svojo specifično kulturno manifestacijo, katere razvojno vodilo je barbotin, impresso na-

čin ornamentiranja pa je razvojno sekundaren. Po svojem značaju, zlasti pa po razvojnih tendencah je barbotin samostojna kulturna manifestacija s svojim lastnim razvojem in ga nikakor ni mogoče prišteti v sklop mediteranskih kultur. Popolnoma pa je utemeljeno mnenje Š. Batovića, da ima impresso keramika vzhodne jadranske obale na domačih tleh samostojen razvoj iz mezolitskih kultur. Meni, da se je razvijala v treh fazah, od katerih pripadata dve starejšemu in tretja srednjemu neolitiku. Starejši neolitik pa se deli v dve varianti, in sicer v eno, ki je razširjena ob obali in ima cardium tehniko ornamentiranja ter drugo v notranjosti obalnega pasu, ki ne pozna tega načina ornamentiranja. Za vse tri faze avtor pravilno predpostavlja direkten razvoj, zaenkrat s to pripombo, da je okvirno zastavljeno tretiranje tretje faze razvojno popolnoma utemeljeno, detajlno pa bo mogoče o tem problemu razpravljati, ko bo srednjeneolitsko gradivo objavljeno v celoti.

V odstavku »Podrietlo starijeg neolita u Dalmaciji« avtor izrazito zastopa avtohtoni razvoj impresso kulture in mezolitika na domačih tleh. Analiza gradiva in primerjave so ga privedle do tega edino utemeljenega sklepa. Sorodnosti s sosesčino, ki so vidne v starejši fazi, pa so posledica stopnje razvoja kulture. proizvodnih sredstev, ekonomike, okolja in ne nazadnje enakih življenjskih pogojev. Konec starejšega neolitika ter prehod in razvoj srednjega neolitika v Dalmaciji vidi avtor v samostojnem, mirnem in postopnem razvoju. Po antropoloških ostankih je ugotovljena etnična kontinuiteta v Smilčicu v starejšem in srednjem neolitiku.

V poglavju »Odnos starijeg prema srednjem neolitu u Dalmaciji« Š. Batović obravnava vse elemente, ki govorijo za kontinuiteto razvoja impresso in danilske faze. Ugotavlja, da na samem najdišču v Smilčicu krajšega obdobja povezave med impresso in danilsko fazo ni, vendar pa kaže, da je zastopano na najdiščih Škarin Samograd in Gudnja.

V odstavku »Kronologija« obravnava datiranje s staro komparativno in C-14 metodo. Tako sklepa, da se je impresso keramika na naši obali razvijala med leti 6000 do 4500 p. n. e.

V poslednjem, devetem poglavju Šime Batović povzema izsledke in poudarja vlogo najdišča Smilčić v proučevanju neolitika v Dalmaciji in na zahodnem Balkanu.

T. Bregant

D. Cannarella: *Il Carso, Invito alla conoscenza della sua preistoria, della sua storia, delle sue bellezze*. Editrice »Il nostro Carso«, Trieste 1968. Teksta 250 strani, 72 fotografij, 11 profilov in načrtov, 8 risb, 5 razpredelnice, 4 celostranske barvne fotografije in 2 tabli.

Ta monografija je razširjena, dopolnjena in povsem na novo dokumentirano delo, ki ga je avtor izdal leta 1959 pod naslovom »Il Carso e la sua Preistoria«. Knjiga je tiskana tipično italijansko razkošno, po vsebinski plati je bolj poljudna in površna, stil pisanja pa je pripovedniški. Avtor knjige, ki je konservator na Zavodu za spomeniško varstvo v Trstu, je hotel pač dati bralcu le okvirni pregled kraških pojavov in prazgodovinskih dogajanj na ožjem območju Tržaškega kraša, čeprav mora vedno v podkrepitvah in dokumentaciji iskati pomoči na našem Krasu. Kljub vsemu pa daje knjiga vendarle nekaj novih podatkov in dokumentacije o raziskovanjih kraškega podzemlja onstran naše meje in je prav zaradi tega dobrodošel vir za slovensko speleološko in arheološko vedo.

Knjigo je avtor razdelil v dva glavna dela. Prvi del, z naslovom »NARAVA« (str. 11—108), ima šest poglavij, ki s prirodoslovnega vidika obravnavajo kraški svet. Ker nisem strokovnjak za poznavanje te strani kraške problematike, bom omenil le glavne značilnosti tega dela knjige. Prvo poglavje je posvečeno geologiji; tam razpravlja o stratigrafiji in tektoniki ondotojnega krasa z geološkimi profili in tabelaričnimi pregledi mezozojskih, kenozojskih in kvartarnih ter holocenskih plasti z njih glavnimi fosili in petrografskimi značilnostmi. V drugem poglavju govori o fosilni kraški hidrografiji (o strugah Timava, Glinščice in Osapske Reke). Tretje poglavje je posvetil zakrasovanju in kraškimi pojavom v podzemlju in na površju s posebnim poudarkom na tektonskih in